

Bankförsäkringen 50 år

av Leif Ekstedt

Leif Ekstedt
leif.ekstedt@telia.com

I december 1954 träffade de större svenska försäkringsbolagen en överenskommelse att gemensamt gå samman om en subsidiär brandförsäkring för fastigheter som intecknats som säkerhet för bankers och andra kreditgivares utlåning. Samtidigt utsåg bolagen representanter till ett organ som fick till uppgift att administrera denna nya försäkring och som senare fick namnet Bankförsäkringsnämnden. Verksamheten kom igång året därpå genom att flera kreditinstitut tecknade försäkring.

Bankförsäkringen fyller således 50 år och Bankförsäkringsnämnden anser att det finns anledning att se tillbaka på vad som hänt med verksamheten under denna tid.

Tyvärr är det numera lite dåligt med dokumentationen av vad som hände runt tillblivelsen av bankförsäkringen. Det har gått många flyttlass sedan dess, några pärmor från bankförsäkringens barndom finns inte kvar, så vi vet inte något närmare om de diskussioner som då sannolikt ägde rum.

Vad är bankförsäkring?

Låt oss först klargöra vad bankförsäkring är för något.

Ordet *bankförsäkring* låter som mycket pengar. Man skulle kunna tro att det är en kombinerad företagsförsäkring anpassad för banker och omfattande bankens byggnader, skadeståndsansvar, kreditrisker och mycket annat. Men så är det inte. Det är tvärtom en liten affär. Det är en egendomsförsäkring som är *subsidiär*, vilket innebär att försäkringen kan

tas i anspråk endast om ägarens egen försäkring upphört att gälla. Vidare täcker den endast den förlust som drabbar den som tecknat bankförsäkringen, således kreditgivaren.

Bankförsäkringen är ett komplement som ger kreditgivaren möjlighet att få ett någorlunda heltäckande skydd om den pantsatta egendomen förstörs. Försäkringens grundprincip är att kreditgivaren skall ha ett framtida egendomsskydd för den intecknade egendomen om det vid långivningen görs en mycket enkel försäkringskontroll, i de flesta fall räcker det med att låntagaren på lånehandlingen prickat för att han tecknat en försäkring.

Leif Ekstedt har varit försäkringsjurist på Trygg-Hansa. Efter pensionering 1997 har han bl.a. haft vissa uppdrag för Sockenbolagens Försäkringsaktiebolag (SOFAB). Han var ledamot av Bankförsäkringsnämnden 1976–1997 (1990–1997 såsom ordförande) och är sedan 2001 ånyo ledamot.

Även om bankförsäkringen är en liten affär så är det av stor betydelse att den finns, särskilt för små och medelstora kreditinstitut.

Tiden före bankförsäkringen

Innan vi fick en modern försäkringslagstiftning 1927 fanns det inte några lagregler som gav kreditgivare med säkerhet i intecknade fastigheter skydd mot risken att byggnader förlorade sitt värde genom brand. Ett visst skydd kunde en kreditgivare få genom att fastighetsägaren i lånehandlingen överlät sin rätt till ersättning om fastigheten nedgick i värde genom brand. Kreditinstitutet skrev också i lånevillkoren regelmässigt in det kravet att låntagaren så länge lånet fanns kvar var skyldig att hålla brandförsäkringen vid liv. Men det hände naturligtvis att låntagare försummade detta och det var en risk som kreditgivaren inte hade någon praktisk möjlighet att skydda sig mot.

När man i början av förra seklet förberedde en lag om försäkringsavtal ansågs det mycket angeläget för den ekonomiska samhällsutvecklingen att underlätta kreditgivningen. Ett sätt var att införa en självständig rätt för kreditgivare att erhålla ersättning från försäkringsbolag om en intecknad fastighet skadas genom brand. När det gällde fastigheter bedömdes brandförsäkringsskyddet ha så stor betydelse för fastighetskrediten att inteckningshavare borde ha ett starkare skydd än andra panthavare. Därför lade man i den nya lagen in en skyldighet för försäkringsbolagen att meddela kreditgivare (som anmält att de hade inteckning) om en försäkring för fastighet upphör eller ändras. Underlåter försäkringsbolaget detta gäller förändringarna inte gentemot kreditgivaren. Genom att kreditgivaren således fick reda på om en ägare försummade sitt försäkringsskydd fick han möjlighet att själv ordna försäkring så att han kunde få ersättning vid brandskada.

Bestämmelserna finns i 87§ 1:a och 2:a st.

lagen om försäkringsavtal (FAL) från 1927 och lyder så här:

Har anmälan om inteckningshavarens namn och adress gjorts hos försäkringsgivaren, vare uppsägning av försäkringsavtalet eller avtalad ändring däri utan inverkan å den rätt som tillkommer inteckningshavaren på grund av försäkringsfall, som inträffar, innan en månad förflutit efter det han underrättats om uppsägningen eller förändringen; och skall sådan underrättelse anses meddelad, då den i rekommenderat brev avsänts under den uppgivna adressen.

Varder premie ej i rätt tid erlagd av försäkringstagaren, må försäkringsgivaren ej gentemot inteckningshavare, vars namn och adress blivit hos honom anmälda, åberopa försäkringstagarens dröjsmål till befrielse från ansvarighet, med mindre inteckningshavaren underrättats, att premien är ogulden, och därefter en vecka förflutit.

Det är inte svårt att föreställa sig att anmälningar enligt 87§ FAL kunde medföra stora problem för försäkringsbolagen. En sådan anmälan kan ske helt formlöst, den kan vara muntlig eller den kan ligga gömd i ett handskrivet brev som huvudsakligen gäller annat. Och underlåtenhet att hålla reda på dessa anmälningar kan medföra stora ekonomiska konsekvenser för försäkringsbolaget. Om försäkringsbolaget inte sänder ut meddelande att försäkringen upphört blir det ansvarigt gentemot inteckningshavaren så länge krediten består.

För att få lite ordning på det hela införde försäkringsbolagen något som man kallade för *ansvarsförbindelser*, som kreditgivare kunde få gratis från försäkringsbolagen. En ansvarsförbindelse ger samma skydd som en anmälan enligt 87§ FAL men med den förbättringen att försäkringen vid ändring eller uppsägning gäller i sex veckor (i stället för en månad) sedan försäkringsbolaget avsänt meddelande om förändringen.

Det kan förmodas att syftet med utvidg-

ningen från en månad till sex veckor var att locka kreditgivarna att beställa ansvarsförbindelser i stället för att göra anmälan enligt 87 § FAL

Man lyckades bra med syftet att få bort anmälningar enligt 87 § FAL. Dessa försvann så gott som fullständigt och ersattes av ansvarsförbindelser.

Men problemen var inte lösta; det visade sig att ansvarsförbindelserna krävde mycket administrativt arbete. På de flesta större bolag fanns det avdelningar med flera anställda enbart för att sköta ansvarsförbindelserna. Även bankerna hade mycket besvär med sin hanteringen av ansvarsförbindelser.

Det gjordes på försäkringsbolagen åtskilliga utredningar som visade att bolagen fick lägga ut orimligt stora kostnader på hanteringen av ansvarsförbindelser och det föranledde olika överväganden hur man skulle komma till rätta med situationen.

Införandet av bankförsäkringen

Som nämndes inledningsvis löste bolagen problemen genom att inrätta en pool för meddelande av en bankförsäkring. En försäkringspool innebär att de deltagande bolagen meddelar samförsäkring och att varje bolag deltar i risken med den andel som avtalats. Det var nio svenska försäkringsbolag som i december 1954 inrättade denna pool. Vart och ett av dessa bolag deltog i bankförsäkringen med lika stor andel.

Syftet med den nya försäkringsformen var inte att vara vinstdrivande utan försäkringen sågs som ett sätt att undvika stora hanteringskostnader för både försäkringsbolagen och bankerna.

Till att börja med iakttogs viss försiktighet vid riskprovningen; det var endast sparbankerna som erbjöds bankförsäkring. Man kunde snart konstatera att bankförsäkringen gav rationaliseringsvinster för bolagen och kretsen av försäkringstagare vidgades; den kom

efter hand att omfatta även övriga banker, utvecklingsfonder, försäkringsbolag, hypoteksföreningar och andra kreditinstitut. Vidare erbjöds banker att teckna bankförsäkring för kunder vilkas reverser förvaras i notariatdepå hos banken, s.k. notariatsförsäkring.

Avsikten har emellertid aldrig varit att ansvarsförbindelserna helt och hållet skulle ersättas av bankförsäkringen. Varje bankförsäkring har visst begränsat ansvarsbelopp och om krediten överstiger det beloppet måste kreditgivaren, för att skydda sig, begära ansvarsförbindelse hos ägarens försäkringsbolag.

I mitten av förra seklet skedde inom försäkringsbranschen många fusioner, vilket gjorde att de i poolen deltagande bolagen kom att svara med olika andelar av risken. Principerna för riskfördelning har sedan ändrats vid ett par tillfällen. I dag fördelas risken efter procentandelar som med ledning av de olika bolagens marknadsandelar bestäms varje gång nytt samarbetsavtal mellan försäkringsbolagen träffas.

Förändringar i omfattningen av bankförsäkringen

Bankförsäkringen gällde under flera decennier endast för fast egendom och endast för skada genom brand.

Under årens lopp fick nämnden då och då förfrågningar om man inte kunde tänka sig en utvidgning av försäkringen så att bankerna kunde få ett mera täckande skydd. Många kreditgivare framhöll att det fanns ett stort behov att kunna få skydd för brandskada på lös egendom som intecknats genom företagshypotek. En utökning av bankförsäkringen till att omfatta även lös egendom innebar vissa svårigheter, men nämnden genomförde en sådan utökning i slutet på åttiotalet.

Fortfarande gällde bankförsäkringen endast för skada genom brand. Anledningen till det var ju att brandskada intog en särställning i 1927 års försäkringsavtalslag. Det var bara

brandskada på intecknad egendom som tidigare var en reell risk för kreditgivares intressen. Vattenskadorna och andra skadetyper gick inte upp till sådana belopp att det kunde nämnvärt påverka säkerheten.

Men det visade sig med tiden att framför allt vattenskadorna kunde bli ganska omfattande och dyra att reparera. Vidare hade nya moment tillkommit i de vanliga standardförsäkringarna, såsom t ex översvämningsskador och naturskador (såsom ras och jordskred) och sådana skador kan naturligtvis bli förödande. När en ny försäkringsavtalslag arbetades fram på nittioalet föreslogs att kreditgivarnas rätt till ersättning vid brandskada på fast egendom i framtiden skall utökas till att gälla för alla de skadetyper som en försäkring innehåller.

För att tillfredsställa många bankers önskemål om en vidare omfattning av försäkringen, och även för att anpassa försäkringen till den förväntade lagstiftningen, utökades den från och med 1996 till att omfatta även vattenskada och övriga skadetyper som primärförsäkringen omfattar. Utökningen gäller endast fast egendom; skyddet för lös egendom avser fortfarande endast brandskada.

Förändringar av bankförsäkringspoolens marknadssituation

Under nästan 40 år var poolen ensam om att meddela bankförsäkring i Sverige och fram till nittioalets början fanns det inte något som tydde på att den situationen skulle kunna förändras.

Bankförsäkringspoolens verksamhet innebar ett samarbete mellan försäkringsbolag som då tillsammans hade omkring 95 % av marknaden för brandförsäkring och det var på den tiden inte något anmärkningsvärt att försäkringsbolagen samarbetade på det sättet. I försäkringsbranschen skedde på alla områden ett intensivt samarbete, vilket allmänt ansågs vara till nytta för de försäkrade, bland annat genom att det blev ett enhetligt upplägg och en enhet-

lig terminologi i försäkringsvillkoren utan att detta påverkade konkurrensen mellan bolagen.

Men anslutningen till EEC – och senare inträdet i EU – förändrade situationen. I början av nittioalet förbereddes en konkurrenslag som skulle träda i kraft den 1 juli 1993. Konkurrenslagen tillåter i princip inte sådant samarbete som bankförsäkringspoolen utgör; undantag skulle kunna beviljas endast om vissa kriterier kunde visas vara förhanden, bl. a.

- skall samarbetet bidra till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,
- det skall tillförsäkra konsumenterna en skälig andel av vinsten,
- det skall bara innebära begränsningar som är nödvändiga för att uppnå samarbetsavtalets ekonomiska fördelar och
- konkurrensen får inte sättas ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna ifråga.

Vid informella kontakter med Konkurrensverket fick nämnden klart för sig att utsikterna att erhålla undantag var små.

Bolagen ansökte hos Konkurrensverket om undantag och beskrev i en utförlig inlägga de fördelar för alla parter, som uppnåddes genom samarbetet. Bolagen gjorde gällande att dessa fördelar motiverade undantag enligt konkurrenslagen. I inlagan redogjordes också för att om samarbetet skulle förbjudas så skulle det bli en återgång till ansvarsförbindelser. Det skulle leda till ett enormt arbete för både kreditgivare och försäkringsgivare att ansöka om respektive registrera nya ansvarsförbindelser för en stor del av det svenska fastighetsbeståndet. Försäkringsbolagen tar betalt för ansvarsförbindelser och kostnaden för kreditgivarna skulle överstiga en miljard kronor.

Ansökningsärendet beredde uppenbarligen Konkurrensverket viss vanda. Den dag som beslut skulle meddelas fick nämnden besked om att beslut skulle komma först senare. En delegation från Konkurrensverket hade rest till Bryssel. Det var tydligt att ärendet måste

diskuteras på mycket hög nivå.

I juni 1993 meddelade konkurrensverket beslut om undantag fram till 1 juli 1996. Alla lagens förutsättningar för undantag ansågs uppfyllda. Undantagsbeslutet har därefter i omgångar förnyats. Det senaste beslutet gäller fram till utgången av år 2008.

Bankförsäkringspoolen kunde således efter Konkurrensverkets beslut 1993 oförändrat fortsätta sin verksamhet.

Men vissa förändringar inträffade redan samma år. En av poolens försäkringstagare, en bank, som svarade för inte mindre än 18% av poolens totala premieintäkter, sade upp sin försäkring att upphöra den 1 januari 1994. Denna bank hade tydligen tecknat en bankförsäkring i ett bolag utanför poolgruppen. Till den 1 januari 1995 sade ytterligare två banker upp sina försäkringar. De uppgav som skäl till uppsägningen att de i annat försäkringsbolag kunde få ett mer heltäckande skydd än bankförsäkringsnämnden kunde erbjuda. Genom att poolen förlorade dessa tre banker som försäkringstagare försvann 46% av premieintäkterna.

Det blev snart flera försäkringsbolag som erbjöd bankförsäkring, däribland även bolag som ingick i bankförsäkringspoolen. Några år senare upphörde denna konkurrens från bolagen helt. En anledning till detta kan vara att skadorna visade sig mycket krångliga att reglera.

Att bankförsäkringsnämnden återigen var ensam om att meddela bankförsäkring ledde emellertid inte till att poolen återtog sin forna marknadsandel. Några av de större kreditgivarna upprättade egna captivebolag för att bl. a. avtäckta den risk som de tidigare hade försäkrat hos bankförsäkringsnämnden. Genom fusioner har många banker också blivit så stora att de kan klara sig utan det skydd som bankförsäkringen ger.

Bankförsäkringspoolen har idag ca 50 % av marknaden.

Skadeutvecklingen

Efter införandet av bankförsäkringen dröjde det ett tag innan det kom in skador som måste regleras. Under de första åtta verksamhetsåren inträffade inte en enda skada; under de påföljande åtta åren inträffade sex skadefall, som tillsammans kostade ca 125 000 kr. Därefter skedde under några decennier en långsam ökning av antalet skador. Tendensen var tydlig.

År 1990 blev det plötsligt en kraftig ökning av antalet skador. Till viss del var det naturligtvis ett resultat av den s.k. bankkrisen. Under 90-talets fyra första år anmäldes mer än 50 skador.

Antalet skador har fortsatt att ligga på en hög nivå. För Bankförsäkringsnämndens del har antalet under de senaste åren minskat, vilket emellertid huvudsakligen beror på att poolens marknadsandel gått ned från 100% till ca 50%.

Under nästan alla år har poolens verksamhet redovisat överskott. Under 90-talet blev det sämre och ett år gjorde poolen en förlust på flera miljoner. Det dåliga resultatet föranledde höjningar av premierna med 85 %.

Det kan i detta sammanhang nämnas att syftet med poolens verksamhet är att den kostsamma administrationen av ansvarsförbindelsernas skall minskas. Poolen har inte syftet att bedriva en vinstgivande verksamhet. Men poolen måste naturligtvis ta ut en premie som svarar mot den mycket stora potentiella risk som ligger i verksamheten. En storskada kan medföra betydande förluster för poolbolagen. Bara den av bankförsäkringspoolen försäkrade fasta egendomen är ju faktiskt en stor del av hela Sveriges fastighetsbestånd. För varje försäkringsfall är emellertid ersättningen begränsad; för de flesta kreditinstituten gäller en begränsning till 20 miljoner kronor.

Bankförsäkringsnämndens nuvarande verksamhet

Deltagande bolag

Idag deltar fem bolag i poolsamarbetet och enligt nu gällande avtal bestäms riskandelarna på grundval av marknadsandelarna för fastighetsförsäkring.

Medlemsbolagen och deras andelar i poolen är:

Folksam ömsesidig sakförsäkring	22%
If skadeförsäkring AB	23%
Länsförsäkringar Sak Försäkrings AB	39%
Sockenbolagens Försäkringsaktiebolag	3%
Trygg-Hansa Försäkrings AB	13%

Ledamöter

Christer Midgard, ordförande,

If Skadeförsäkring

Urban Bergman, Länsförsäkringar Sak

Leif Ekstedt, Sofab

Karl-Erik Larsson, Folksam

Ingvar Nilsson, Trygg-Hansa

Kansli

I början av sjuttioalet hade Bankförsäkringsnämndens verksamhet blivit så omfattande att ett kansli inrättades; framför allt var det det ökade inflödet av skador som krävde detta. Kansliet har alltsedan dess funnits på Försäkringsförbundet (eller FSAB). Den förste sekreteraren var *Sven Cronier*, som 1990 avlöstes av den nuvarande sekreteraren *Bjare Falch*.

Följande har varit ordförande i nämnden under de första 50 åren:

<i>Fredrik Åkerman</i>	1955–1969
<i>Erik-Lundberg</i>	1969–1972
<i>Karl-Eric Halén</i>	1972–1990
<i>Leif Ekstedt</i>	1990–1997
<i>Age Brändström</i>	1997–2004
<i>Christer Midgard</i>	2004–

Nämndens arbetsuppgifter

Nämndens har enligt samarbetsavtalet till uppgift att administrera bankförsäkringen. Enligt samarbetsavtalet får emellertid nämnden inte medge högre ansvarsbelopp än 30 miljoner kronor. Vidare skall vad gäller ”ändringar av väsentlig betydelse för bolagen” dessas uppfattning inhämtas innan nämnden fattar beslut.

Nämndens uppgifter skulle kunna indelas på följande sätt:

- *villkorskrivning*, vilket tidvis kan innebära mycket arbete för nämnden, särskild om en villkorsrevision föranledes av lagändringar eller av ändringar av bankförsäkringens omfattning,
- *premiesättning*; premietariffen är dock sällan föremål för ändringar. När anledning därtill förekommit har nämnden anlitat aktuariell expertis på något av de deltagande poolbolagen. Genom att premierna följer bankernas utlåningsvolymerna sker en automatisk uppindexering av premierna. Nämnden får dock ibland ta ställning till frågor om specialtariffering,
- *försäkringsadministration*, till vilket hör avtalshandling, inhämtande av beräkningsunderlag för premierna, vilket måste göras varje höst, innan försäkringstagarna kan aviseras om premiens storlek,
- *kapitalplacering*, som är av ganska enkelt slag eftersom nämnden inte har att förvalta större belopp. Det är endast vad som är kvar av årets premier jämte reserverad ersättning för tidigare inträffade skador som förvaltas av nämnden,
- *skadereglering*, som utan tvekan är den mest tidskrävande av arbetsuppgifterna. Det kan vara svårt att komma fram till skälig försäkringsersättning eftersom ersättningen bestäms av många olika faktorer, förutom den intecknade egendomens värde före och efter skadan måste hänsyn tas till bland

annat sikkerhetens storlek och placering, andra panthavares rätt, räntor mm.

- *regresskrav* mot den försumlige försäkrings-tagaren. Enligt villkoren är bankerna skyldiga att till poolbolagen överlåta fordringar som ersatts genom försäkringen,
- *redovisning till oppdragsgivarna*, som sker i början av varje år sedan poolens räkenskaper reviderats, varefter reglering med poolbolagen sker.

Påverkan av nya försäkringsavtalslagstiftningen

Den 1 januari 2006 träder en ny lag om försäkringsavtal i kraft. Vissa nya bestämmelser berör bankforsikringen. Bland annet skall de regler som nu gäller for brandskada på fast eendom i framtiden även gälla for alla typer av skada. Bankforsikringsnämnden gjorde emellertid for flera år sedan nödvändiga ändringar i villkoren. Den nya lagen föranleder därför endast smärre justeringar i villkoren.

WESMANN'S SKANDINAVISKE FORSIKRINGSFOND

Fondet ble opprettet i 1920 ved en gave fra Johan Wesmann. Fondets statutter ble stadfestet ved kongelig resolusjon i 1922 og 1961. Siste statuttendring ble godkjent av Fylkesmannen i Oslo i 1998. Styret består av fremstående personer innen forsikringsvesenet i Danmark, Sverige og Norge.

I henhold til statuttene er fondets oppgave å fremme praktisk og vitenskapelig samarbeid på forsikringsvesenets område innenfor de tre nordiske land, samt også for øvrig fremme forsikringsvesenets vitenskapelige og tekniske utvikling i disse land.

Fondet har tidligere fått utarbeidet og utgitt tre tobinds bokverk om forsikringsvesenets historie i Danmark, Sverige og Norge. I tillegg har fondet støttet utgivelse av flere bøker, artikler og hovedoppgaver.

Fondets styre har besluttet at det skal bevilges betydelige midler til prosjekter som faller inn under fondets formål. Det kan være aktuelt å gi støtte til forskningsprosjekter samt utgivelse av artikler og bøker innen forsikringsområdet. Både store og små prosjekter vil kunne få støtte. På bakgrunn av fondets størrelse vil det kun unntaksvis gis støtte som overstiger NOK 100 000. Det vil særlig være aktuelt å støtte prosjekter med en nordisk profil eller som fremmer nordisk samarbeid. Fondet vil kunne gå inn i en nærmere drøftelse om utforming av prosjekter som vil kunne få støtte. Det bes om at det i søknaden redegjøres for hele prosjektfinansieringen og at det opplyses om andre finansieringskilder.

Søknad om støtte sendes innen 1. februar 2006 til:

Wesmanns skandinaviske forsikringsfond
c/o Kredittilsynet, P b 100 Bryn, 0611 Oslo, Norge

Spørsmål kan rettes til Kredittilsynet v/ Kristin Schjønsby,
tlf + 47 22 93 98 00 eller + 47 22 93 99 51 (dir). Fax + 47 22 65 60 22.